

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародних відносин і
політичної філософії

Протокол № 1 від 22.08.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ПОЛІТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	Всі
Спеціальність	Всі
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	Всі

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та
оцінювання

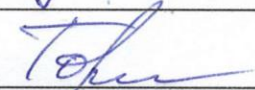
вибіркова
українська

Розробники:

к.політ.н., доц.

Дмитро КОРОТКОВ

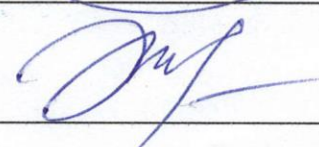
к.політ.н., доц.

Антон ГОРБАЧОВ

Завідувач кафедри
міжнародних відносин і
політичної філософії

Олег КУЗЬ

Гарант програми

Ірина ЖЕРЕБЯТНІКОВА

ВСТУП

Політична психологія є одним з прикладних напрямків психологічної науки, в рівній мірі спирається на категорії, пояснювальні принципи та концепції як загальної, так і соціальної психології. Використовувані в політичній психології поняття і теоретичні побудови специфічні психологічного знання і припускають здатність слухача усвідомлювати й чітко формулювати відмінності в трактуванні й застосуванні подібних термінів у політичній психології та суміжних соціо-гуманітарних дисциплінах, а не механічне перенесення понять з інших наук.

Метою навчальної дисципліни є: ознайомлення здобувачів з основними категоріями, проблемами та теоретико-методологічними підходами сучасної психології та політичної психології; формування у здобувачів загального уявлення про теоретичні й методологічні принципи науково коректного політико-психологічного аналізу політичних ситуацій, явищ, великих соціальних структур і політично значущих процесів; створення основи для можливого надалі більш поглибленого вивчення політичних психології та соціології, конкретних політологічних дисциплін і спеціальних курсів.

Основні завдання навчальної дисципліни включають:

- ознайомлення здобувачів з базовими категоріями і пояснювальними принципами системи психологічних наук;
- з'ясування специфіки політики як сфери діяльності та процесів, що впливають з природи політики соціокультурного (як формує психологічну середу даного суспільства) і політико-психологічного характеру;
- розуміння предмета політичної психології як особливої сфери прикладання загальної й соціальної психології;
- дати здобувачам розуміння того, що з позицій психології ірраціональних форм психіки та поведінки не існує;
- познайомити здобувачів з основними типами та видами психічних явищ і процесів і специфікою їх функціонування в політиці та у зв'язку з політикою;

- дати здобувачам розуміння основних принципів побудови системного дослідження політико-психологічних процесів на рівні міжособистісних відносин і в великих соціальних системах;
- стимулювати в здобувачах інтерес до людського змісту політики; до проблем взаємозв'язку поточної політики та історичної еволюції політики як явища з розвитком свідомості та психіки в цілому.

Об'єктом вивчення дисципліни є політика як особлива форма людської діяльності, що спрямована на здобуття, використання, підтримку і повалення політичної влади, реалізацію інтересів особи, соціальних груп на різних рівнях інститутів політичної системи.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення усіх виявів суспільної психології в індивідуальній, груповій та масовій формах, які пов'язані з політичною діяльністю та характеризують поведінку людей у будь-яких політичних ситуаціях або умовах.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
<i>Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.</i>	<i>Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.</i>
<i>Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси.</i>	<i>Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.</i>
<i>Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.</i>	<i>Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.</i>
<i>Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів</i>	<i>Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.</i>

<i>та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.</i>	
<i>Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами на професійному рівні, необхідному для ведення професійної дискусії, підготовки аналітичних та дослідницьких документів.</i>	<i>Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.</i>
<i>Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні матеріали.</i>	<i>Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.</i>
<i>Володіти навичками професійного усного та письмового перекладу з/на іноземні мови, зокрема, з фахової тематики міжнародного співробітництва, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, регіональних студій, дво- та багатосторонніх міжнародних проектів.</i>	<i>Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.</i>
<i>Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньої політичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.</i>	<i>Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.</i>
<i>Розуміти багатоскладовість та гетерогенність українського суспільства, володіти навичками регіонального, політико-географічного та електорального аналізу поведінкових стратегій неурядових гравців міжнародних відносин України.</i>	<i>Здатність розуміти особливості застосування сучасних наукових концепцій національної безпеки відповідно до умов внутрішньо- та зовнішньополітичного становища України.</i>

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Політична психологія явище і наука

1.1. Поняття, об'єкт і предмет політичної психології.

Загальні характеристики політичної психології. Політичний інтерес у політичній психології. Аспекти політичної психології. Підходи до розуміння політичної психології. Об'єкт і предмет політичної психології

1.2. Основні принципи, методи та функції політичної психології

Етичні принципи діяльності політичної психології. Загальнонаукові та спеціальні методи політичної психології. Функції політичної психології та їх пояснення поведінки.

1.3. Міждисциплінарний характер політичної психології

Зв'язок політичної психології з гуманітарними науками. Загальнонауковий аспект предмету та предмету політичної психології. Становлення завдань політичної психології з розвитком гуманітарних наук.

Тема 2. Історія психолого-політичної думки

2.1. Політико-психологічні ідеї античності.

Політико-психологічні ідеї Стародавньої Греції (Демосфен, Платона, Сократ, Ксенофонт, Арістотель). Політико-психологічні ідеї Стародавнього Риму (Плутарх, Светоній Гай Транквілл, Марк Тулій Цицерон). Політико-психологічні ідеї Стародавнього Сходу (Конфуція, Менцзи, Сюнь-цзи).

2.2. Політико-психологічні ідеї епохи Відродження і Просвіти.

Політико-психологічні ідеї Середньовіччя (Августин Аврелій, Фома Аквінського). Епоха Відродження та політико-психологічні ідеї Ніколло Макіавеллі. Антропоцентричні політичні ідеї епохи Просвіти (Томас Гоббс, Джон Локк, Жан-Жак Руссо, Шарль-Луї Монтеск'є)

2.3. Політична психологія XIX ст. – початку XX ст.

Психологічні школи вивчення народних мас (Р. Тард, Ш. Сігеле, Р. Лебон). Механізм наслідування як основа політичної поведінки. Основи політико-психологічного аналізу політичних режимів і ідеологій. Школа «психологія народів» (В. Вундт). Психоаналіз З. Фрейда та теорія гіпнозу натовпу. Чиказької наукова школа політичних наук

2.4. Політична психологія другої половини XX ст. Етапи конституювання політичної психології як самостійної науки.

Виокремлення політичної науки як окремої дисципліни. Виникнення необхідності розробки тактичних і стратегічних перспектив розвитку науки.

Тема 3. Системи та методи калькулювання витрат

3.1. Поняття і зміст політичної свідомості.

Методологічні положення визначення політичної свідомості. Риси політичної свідомості. Умови формування політичної свідомості індивіда. Потестарна або протополітична свідомість. Функції політичної свідомості. Політична самосвідомість. Специфічні види суб'єктної політичної активності.

3.2. Структура і класифікація політичної свідомості.

Класифікація політичної свідомості: залежно від способу освоєння політичної дійсності людською свідомістю, залежно від суб'єкта політичної діяльності, відповідно до політичних ідеалів і цінностей, від характеру ставлення суб'єкта політичної дії до держави як політичного інституту, залежно від прихильності суб'єктів політики до тих чи тих форм політичного устрою суспільства, за орієнтацією на характер соціальної діяльності суб'єкта, політична свідомість, за орієнтацією людей на регулятивні механізми в межах політичної системи. Властивості масової політичної свідомості. Домінуючі типи української політичної свідомості.

3.3. Політична ідеологія як форма політичної свідомості

Рівні функціонування політичної ідеології. Функції політичної ідеології. Типологія політичних сил. Головні риси політичних ідеологій.

Тема 4. Психологічні аспекти політичної культури.

4.1. Поняття, структура та функції політичної культури.

Підходи до розуміння політичної культури. Поняття «Політична культура». Змістовні компоненти політичної культури. Рівні політичної культури. Елементи політичної культури. Функції політичної культури.

4.2. Типологія політичних культур.

Класична класифікація політичної культури. (Г. Алмонд і С. Верба). Змішані форми політичної культури. Основні риси громадянської культури. Типологія політичної культури (Єжи Йозеф Вятр). Типологія політичної культури: за ступенем узгодженості у взаємодії політичних субкультур, типологія за орієнтацією суспільства на відповідні регулятивні механізми в межах політичної системи, за психологічними властивостями соціумів виділяють такі властивості політичної культури.

4.3. Політична культура сучасної України.

Традиції політичної культури сучасної України. Чинниками формуванню демократичної політичної культури в Україні.

Тема 5. Психологія політичної соціалізації.

5.1. Політична соціалізація як соціально-психологічний феномен.

Етапи розвитку сучасної теорії політичної соціалізації. Форми політичної соціалізації. Види політичної соціалізації. Рівні політичної соціалізації особистості. Особливості політичної соціалізації. Сфери політичної соціалізації. Ознаки політичної соціалізації. Психологічні механізми політичної соціалізації. Функції політичної соціалізації. Особливості політичної соціалізації в Україні.

5.2. Моделі та концепції політичної соціалізації.

Концепції політичної соціалізації: Гармонійна модель політичної соціалізації, плюралістична модель політичної соціалізації, авторитарна модель політичної соціалізації, ігрова модель політичної соціалізації, теорія «системного аналізу політики», теорія конфлікту, психоаналітичний підхід, біхевіористський підхід, гуманістичний підхід, когнітивний підхід. Стадії процесу політичної соціалізації та його агенти. Значення політичної культури суспільства. Форми політичної соціалізації.

Змістовий модуль 2. ЗМІСТОВО-ФУНКЦІОНАЛЬНА СУТНІСТЬ ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 6. Психологія політичної діяльності

6.1. Політична діяльність як соціально-психологічний феномен

Визначення політичної діяльності. Чинники, що впливають на політичну діяльність. Чинники інтенсивності політичної діяльності. Мотиви діяльності (Д. Маклелланд і Дж. Аткинсон). Структура мотивів як сукупності потреб. Моделі системи мотивацій. Типологізація політичної діяльності. Політичний діяльності властиві такі ознаки. Політичне керівництво. Політичне

функціонування. Політична участь.

6.2. Психологічні аспекти електоральної поведінки

Соціологічна теорія. Соціально-психологічна теорія. Теорія раціонального вибору. Маніпулятивні теорії. Когнітивна теорія. Політичні ролі.

Тема 7. Психологія груп у політиці

7.1. Психологія групи як суб'єкта політичної діяльності

Психологічні ознаки групи в політиці. Класифікація політичних груп за критеріями. Процес формування політичних груп. Функціонування малої групи в політиці. Аспекти психології великих груп. Основні риси психології великих груп. Рівні психології великих груп.

7.2. Психологія команди та груп інтересів у політиці

Основні варіанти «команд» в політиці. Політичні лідери. «Парадокс лідера». Концепції походження груп інтересів. Функції групи інтересів. Типологія груп інтересів. Приховані (латентні) групи інтересів. Типи групових інтересів.

Тема 8. Психологія політичного лідерства

8.1. Психологічні аспекти політичного лідерства.

Психологічні теорії політичного лідерства.

8.2. Функції та стиль політичного лідера.

Функції політичного лідера. Основні фактори формування стилю політичного лідерства. Класичні стилі політичного управління. Лідер загальнонаціонального масштабу.

8.3 Імідж політичного лідера.

Підходи до визначення поняття «політичний імідж». Функції політичного іміджу. Політичний імідж лідера. Привабливі образи-архетипи політичного лідера. Прийоми створення іміджу політика.

Тема 9. Психологія політичної еліти

9.1. Політична еліта як політико-психологічний феномен.

Існування і функціонування еліти. Основні види національної еліти. Ознаки політичної еліти.

9.2. Типологія політичної еліти.

Елітарний підхід. Ціннісний підхід. Структурно-функціональний підхід. Ліберальний підхід. Теорія «плюралістичної демократії». Концепція плюралізму еліт. Критична (ліволіберальна) концепція еліт.

9.3. Типологія політичної еліти сучасної України.

Типи політичних еліт в Україні. Політична еліта в Україні. Контреліти. Особливості формування політичної еліти в Україні. Чинники ефективного функціонування політичної еліти в Україні.

Тема 10. Психологія політичної влади

10.1. Психологічна характеристика політичної влади.

Соціально-психологічна роль політичної влади. Підходи виявлення психологічних характеристик політичної влади. Основні форми вияву політичної влади.

10.2. Психологія політичної мотивації влади.

Бінарні опозиції владних образів. Можливості впливу відносини «панування-підпорядкування». Психологічні особливості управлінських відносин політичної влади. Джерела політичної влади. Психологія мотивів дій суб'єктів політичної влади. Функції політичної влади.

10.3. Психологічні ознаки легітимності влади й опозиції.

Головні психологічні ознаки легітимності політичної влади. Види легітимності (Вебер). Форми легітимності (М. Ф. Юрій, В. І. Павлюк). Фактори легітимності політичної влади. Класифікації політичної опозиції. Основні функції політичної опозиції.

Тема 11. Психологія національно-етнічних спільнот

11.1. Основні види національно-етнічних груп.

Умови визнання етнічної спільноти. Етапи розвитку етнічних спільнот. Риси й цінності формування і становлення нації. Особливості етнічних спільнот. Значущість етнічних спільнот. Етнонаціональні процеси.

11.2. Структура і властивості психології нації.

Елементи структури національного характеру. Структура буденної національної свідомості. Національна самосвідомість. Національно-етнічні стереотипи. Об'єктивні і суб'єктивні основи національної самосвідомості.

11.3. Психологічні особливості національно-етнічних конфліктів.

Особливості етнополітичних конфліктів. Основні чинники, які призводять до етнополітичного конфлікту. Стан конфліктності сучасної етнополітичної ситуації в Україні. Способи врегулювання етнополітичних конфліктів.

Перелік практичних (семінарських) та / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) та ь завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Політична психологія явище і наука.	Визначення основних компонентів політичної психології як науки
Тема 2. Історія психолого-політичної думки	Аналіз історичного досвіду та політико-психологічних ідей гуманітарної науки як прояв політичної психології.
Тема 3. Політична свідомість	Формування уявлень про політичну свідомість як складову політичної психології.
Тема 4. Психологічні аспекти політичної культури	Розкриття структури політичної культури та визначення цінності елементів культури.
Тема 5. Психологія політичної соціалізації	Охарактеризування стадії процесу політичної соціалізації
Тема 6. Психологія політичної діяльності	Визначення змісту політичної діяльності як соціально-психологічного явища.
Тема 7. Психологія груп у політиці	Аналіз соціальних груп та їх поведінки в процесі політичної діяльності

Тема 8. Психологія політичного лідерства	Формування розуміння ролі та місця політичного лідера як чинника формування політичної поведінки
Тема 9. Психологія політичної еліти	Розкриття ролі політичної еліти в функціонуванні соціуму та формуванні ідеологій.
Тема 10. Психологія політичної влади	Охарактеризувати форми вияву та психологічні ресурси політичної влади.
Тема 11. Психологія національно-етнічних спільнот	Охарактеризувати психологічні характеристики національно-етнічних спільнот.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблица 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 - 11	Вивчення лекційного матеріалу.
Тема 1 - 11	Підготовка до практичних занять
Теми 6, 7	Виконання індивідуальних завдань
Тема 11	Написання творчого завдання

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Політична психологія» використовується своєрідне поєднання дидактичних традицій та інновацій: від консервативних, академічних методик інформаційно-рецептивної та репродуктивної спрямованості до трансформативно-феноменологічних, пошукових підходів щодо активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів, які передбачають застосування таких навчальних технологій, як: проблемні лекції (тема 5, 6), семінари-дискусії (теми 2, 6, 10), дебати (теми 4, 8, 11) тощо.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів: для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі заліку.)

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається: к сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: ситуаційний аналіз (аналітична довідка) (22 бали), презентація аналітичної довідки (5 балів), участь у дебатах (полеміці) (25 балів), творчі завдання (аналітична записка) (24 бали), контрольні роботи (24

бали).

Семестровий контроль: залік

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Головатий М.Ф. Політична психологія: підруч. [для студ.вищ.навч.закл.]. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 400 с.
2. Cottam, M. L. Introduction to political psychology / M. L. Cottam, E. Mastors, T. Preston. — 4th ed. — New York : Routledge, 2021. — 440 p.

Додаткова

3. Вітюк Н. Особливості дискурсу політичної пропаганди в умовах інформаційно-психологічної війни. Збірник наукових праць: психологія. 24, 2019. С. 29-38
4. Свідерська О. І. Психологічні особливості адаптивного потенціалу осіб, котрі працюють в умовах екстремальних ситуацій. Вісник Національного університету оборони України. № 1-54, 2020. С. 153–159.
5. Жадан І.В. Соціально-психологічна модель громадянської компетентності. Проблеми політичної психології : збірник наукових праць, вип. 43(46), 2019. С. 20-26
6. Злобін В. Tik-tok вплив на психічну та інтелектуальну деградацію. Інформаційні технології в сучасному світі: дослідження молодих вчених : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, аспірантів та студентів, 27 – 28 лютого 2025 р. : тези допов. Харків: ХНЕУ імені Семена Кузнеця, 2025. С. 178-179.
7. Ляшенко Б. Ю. Трансформація особистості в умовах соціальних змін та роль цінностей у формуванні ідентичності / Б.Ю. Ляшенко, Г.В. Білоконенко, Н.Є. Беляєва [Електронний ресурс] // Наукові інновації та передові технології. (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). – 2025. – №. 7(47). – С. 1279-1289. – Режим доступу: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/37313>

8. Механізми громадянської і національної самоідентифікації: трансформації комунікативних практик : монографія. // І. В. Жадан, А. О. Краснякова, С. І. Позняк, О. М. Скар ; за наук. ред. І. В. Жадан ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2019. 192 с.
9. Носкова К. Маніпулювання психікою в інтернет-середовищі: виклики сучасності. Інформаційні технології в сучасному світі: дослідження молодих вчених : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, аспірантів та студентів, 27 – 28 лютого 2025 р. : тези допов. Харків: ХНЕУ імені Семена Кузнеця, 2025. 185 с.
10. Пирог Г.І. Політичні орієнтації: системно-психологічний підхід. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. Випуск 18, 2018. С. 346-351.
11. Психологія політичної корупції: Монографія / О.М. Лозинський. Видання третє, доповнене. Львів: В-во «СПОЛОМ», 2018. 258 с.
12. Ушакова І. Копінг-стратегії та механізми саморегуляції особистості у військовий час [Електронний ресурс] / І. Ушакова, Н. Світлична, Т. Селюкова. - Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки - 2024. - № 22. - С. 120-128. – Режим доступу: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/35242>
13. Чуніхіна С.Л. Колективні почуття як чинники становлення соціальної інклюзії. Проблеми політичної психології. № 8 (22), 2019. С. 140-152
14. Шайгородський Ю. Ж. Розвиток громадянського суспільства та проблема "дефіциту демократії". Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. С. 332–367.

Інформаційні ресурси

15. Бебик В. М. Політологія для політика і громадянина: [Монографія] [Електронний ресурс.]. К.: МАУП, 2003. 424 с.: іл. — Бібліогр.: с. 406-422. — Режим доступу: https://uu.edu.ua/upload/Osvita/Navch_metod_d_t/Navch_metod_materiali/Politologiya/Politologiya_dlya_politika_i_gromadyanina.pdf

16. Каганець І. Тотальна війна / І. Каганець [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://www.haidamaka.org.ua/0034.html>